

MAANÕUKOGU

Protokoll nr. 77.

Koosolek 5. veebruaril 1919 Toompea lossi Valges saalis, Tallinnas.

Koosolek kell ¼7 õhtul.

Koos oli 38 maanõunikku: Jul. Seljamaa, K. Baars, M. Meos, K. Grau, P. Põld, Hans Roos, Ed. Kansmann, P. Johanson, H. Raudsepp, A. Kohver, Chr. Arro, A. Kurrikoff, J. Lasn, Victor Neggo, J. Raamot, H. Kruus, H. Põhl, J. Parik, F. V. Mikkelsaar, K. Parts, T. Laur, H. Riiberg, J. Koort, K. Saral, J. M. Ainson, O. Strandmann, T. Kuusik, A. Birk, J. Kärner, J. Reintam, A. Oinas, K. Ast, J. Jaakson, M. Kiirats, Joh. Kurvits, K. Virma, K. Päts, A. Veiler.

Koosolekut juhatab esimehe vanem abi J. Seljamaa.

Protokollki kirjutab sekretäri vanem abi J. Parik.

Päevakord:

1. Ajutise Valitsuse komissaride seadus I lugemisel.
2. Ministrite vastutusele võtmise seadus III lugemisel.
3. Maanõukogu liikmete väeteenistusest vabastamise seadus III lugemisel.
4. Riigi kontrolli seadus III lugemisel.
5. Sõjavälja kohtute kohta käiva seaduse muutmise eelnõu.
6. Seaduse eelnõu poliitilise meelsuse mittekarakteristatavuse kohta.
7. Seaduse eelnõu isikute karistamise kohta, kes poliitilise meelsuse pärast tagakiusamises süüdlased on.

1. Päevakorra muutmine.

Päevakord võetakse ettepanekud järjekorras vastu mn. O. Strandmanni muudatusega, et 6. ja 7. punkt ühiselt arutatud saaksid.

2. Sots. dem. tööliste partei teadaandmine oma liikmete Valitsusest lahkumise kohta.

Kantakse ette Eesti Sotsialdemokraatlike Tööliste partei poolt Maapäevale kirjalikult sisseantud teadaandmine Valitsusest lahkumise kohta:

„Kuna Eesti Maanõukogu 4. s.k.p. õhtusel koosolekul otsustas Ajutise Valitsuse tagasiastumise palvet mitte vastu võtta, seal juures aga teadmataks jäi, kas Eesti Sotsialdemokraatlike Tööliste Partei Maanõukogu fraktsiooni poolt sisseantud seletuses avaldatud nõudmised täitmist leiavad, kutsume meie oma esitajad K. Lutsu,

N. Kõstneri ja K. Asti Valitsusest tagasi, ega või nendele muul tingimisel Valitsusest osavõtmist lubada, kui meie nõudmiste täitmise korral.“

3. Ajutise Valitsuse komissaride seadus I lugemisel.

Ajutise Valitsuse komissaride seaduses (Vaata prot. nr. 76, lisa nr. 4.) tarvis arvatud muudatused kannab juridilise komisjoni aruandja mn. K. Grau ette ja need on järgmised:

§ 1. juurde lisada sõna „ajutise“.
§ 4. punkt 5. maha kustutada sõnad „ehk distsiplinar karistus“.
§ 4 p. 6 terve punkt järgmiselt muuta: „ametnikka seaduse vastaste tegude eest administrativ-kohtule, kus seda aga ei ole Ajutisele Valitsusele tagandamiseks ette panna“.

§ 6. juurde lisada sõnad „sõjategevuse piirkonnas“.

§ 7. juurde lisada sõnad „ja ringkonna kohtu esimees“.

Siseminister A. Peet teeb ettepaneku parandusi üksahaaval arutusele võtta ja teeb omalt poolt ettepaneku § 4. p. 5 järgmiselt muuta:

„... süüdlasi nimetatud ametnikka kohtu ehk distsiplinar vastutusele, valitud ametnikka kohtulikule vastutusele võtta“.

Juridiline komisjon ühineb siseministri ettepanekuga.

Parandused § 1 ja § 4 p. 5 kohta võetakse ühel häälel vastu.

Siseminister A. Peet teeb ettepaneku § 4 p. 6 järgmiselt muuta: „eelmisses punktis tähendatud valla ametnikka oma äranägemise järele ajutiselt ametist tagandada ja nende asemele ajutisi asetäitjaid määrata, linna ja maakonna omavalitsuse asutuste ametnikka aga siseministrile ettepanna ajutiseks tagandamiseks ja ajutise asetäitja määramiseks. Kui siseminister nii ka komissar on kohustatud pärast tagandamist asja viibimata kohtu arutamisele andma.“

Kohtuminister J. Jaakson toetab siseministri ettepanekut.

Hääletamisel saavad hääli juridilise komisjoni ettepanek 12 häält poolt ja 20 vastu; siseministri ettepanek 15 häält poolt ja 12 vastu.

§ 5. paranduse vastu vaidlevad ministrid A. Peet ja J. Jaakson.

Parandus võetakse 19 häälega 8 vastuolemisel vastu.

§ 7. parandus võetakse ühel häälel vastu.

Terve eelnõu võetakse 5 hääle vastuolemisel I lugemisel vastu.

4. Ministrite vastutusele võtmise seadus III lugemisel.

Ministrite vastutusele võtmise seadus võetakse juridilise komisjoni poolt ettepanud redaktsioonis ühel häälel vastu kolmandal lugemisel. (Vaata lisa nr. 1.)

5. Maanõukogu liikmete sõjaväeteenistusest vabastamise seadus III lugemisel.

Eelnõu võetakse juridilise komisjoni poolt ettepanud redaktsioonis ühel häälel vastu kolmandal lugemisel. (Vaata lisa nr. 2.)

6. Ajutine seadus Eesti Riigikontrolli kohta III lugemisel.

Eelnõu võetakse ühel häälel III lugemisel vastu. (Vaata lisa nr. 3.)

7. Sotsialdemokratilise tööliste partei ettepanek sõjaväljakohtute kohta antud Ajut. Val. määruse muutmise kohta.

Kantakse ette kirjalikult sisseantud Sotsialdemokraatilise Tööliste Partei ettepanek sõjaväljakohtute kohta antud Ajutise Valitsuse määruse muutmise kohta:

„Sõjaväljakohtute mõistmise alla käivad „Riigi Teatajas“ nr. 6 avaldatud määruses äratähendatud kuriteod sel juhtumisel, kui nad on toime pandud väerinna ülema alla kuuluvast otsekohesest sõja tegevuse piirkonnas. Kõik tähendatud kuriteod, mis on toime pandud väljaspool väerinna ülema alla kuuluvat otsekohesest sõjategevuse piirkonda, võivad sõjaväljakohtu otsustamisele antud saada üksnes avaliku mässu korral vabariigi korra vastu Ajutise Valitsuse otsuse põhjal. Teistel tingimistel käivad nimetatud asjad vastavalt sõjaringkonna ehk ringkonna kohtu otsustamise alla.“

Mn. O. Strandmann (töer.): Panen ette juridilise komisjoni kätte anda ühes sõja ja kohtu-ministeeriumi esitajate osavõtmisel.

Mn. K. Ast (s.d.): Panen ette juridilise komisjonile eelnõu läbivaatamiseks tähtaja määrata järgmise Maapäeva koosolekuni.

Mõlemad ettepanekud võetakse vastu.

8. S.-dem. Tööl. Partei ettepanekud — kaelakohtu seadust täiendada kahe uue seadusepunktiga.

Kirjalikult sisseantud ettepanekud sünnitavad pikemaid vaieldusi:

„Ühtegi vabariigi kodanikku ei tohi vangistada ega karistada ega taga kiusata ei kohtulikult ega administratiiv teel poliitilise meelsuse ehk ükskõik missugusesse poliitilisesse erakonda (parteisse) liikmeks kuulumise pärast, kui kodanik selle juures miskisugust kaelakohtu seadustes ette nähtud kuritegu korda pole saanud.“

„Igaüks, keda leitakse süüdi olevat selles, et ta on mõnda Eesti vabariigi kodanikku poliitilise meelsuse ehk ükskõik missugusesse poliitilisesse parteisse kuulumise pärast kohtuliku või administratiivse tagakiusamise, vangistamise ehk karistuse alla saanud, langeb nuhtluse alla: vangistusega vangiroodu mitte vähem, kui 2½ aastat.“

Mn. K. Ast: Toetan eelnõu. On arusaadav, et karistuse alla langevad need, kes aktiivselt riigi vastu ühel või teisel teel tegevad on. Käesolev eelnõu on aga selleks ette pandud, et kedagi ei saaks ainult puhta idee pärast vastutusele võtta.

Kohtuminister J. Jaakson: Meie peame enamlastega sõda ja sellepärast ei saa praegusel silmapilgul kuidagi eelnõu poolt olla.

Mn. M. Meos (rahvaerak.) kõneleb eelnõu vastu.

Mn. J. Kärner (s.r.) toetab K. Asti ja teatab, et kohtu alla inimesi on antud, kes aasta eest enamlaste parteis on olnud. Tallinnas on inimesi sellepärast vangis istuma, et neil õnn või õnnetus oli enamlaste vend ehk õde olla.

Mn. O. Strandmann (t.-er.): Tööerakond on selle seaduse kavatsuse vastu. Juridiliselt on ettepanek nii puuduline, et seda sisuliselt arutada ei saagi. Siin on tahetud Inglismaa seadust kopeerida, mis kodaniku õiguse kaitseks antud. Kui seda silmas on peetud, siis oleks pidanud seda ka sama pikalt ja laialt võtma, kui seal seda on tehtud. Sellel seadusel on Inglismaal pikk arenemistee selja taga ja see on paljude elukogemustele rajatud. Inglise „Habeas Corpus Acte“ ei maksa aga sõja ajal mitte, sest siis ei saa harilikult korra järele käia. Ei või ju inimest lasta riigile kahju saata, vaid kui mitte muud, siis panakse ta seniks kinni, kuni hädaoht riigile möödas on. Meil on enamlasti veelgi ja kui meie neid veel seadusandlisel teel kaitsma hakkame, siis on see meie surm Eestis.

Mn. J. Temant (ml.): Maanõunik J. Kärner, nagu kuulsin, teab Tallinna vangistustajatest rohkem, kui mina vabariigi prokurörina. Olen väga tänulik, kui J. Kärner mulle teataks, kes ja millal see ehk

need kinni pandud, kelle vend või õde enamlane on. Niisuguste kuulujuttude etteotomise pärast panen ette, andku J. Kärner mulle ükski isik teada.

Sõjaminister K. Päts: Sügisel ilmusest leht, kus seletati, et meie — kommunistiline partei — toetame seda erakonda, kes Eesti rahva vastu on sõjakäigu alustanud. Erakond on juba kindel korraldus ja selle poolehoidmine on kaaluv ka ilma aktiivse tegevuseta. Näituseks võib erakonna toetamiseks raha anda jne., poolehoidmine mõjub ettevõtte moraalse külje peale, ning alles hiljuti loobiti üleskutsesid laiali, milles suurt poolehoidmist sissetunginud salkade vastu avaldatakse. Tuleks seega välja, et selle erakonnale, kes meie naisi ja lapsi tapavad ja poovad, ei tohiks enam sõrme küüntki kõverdada. Vaidluse all oleva seaduse maksmapanemine on meie riigi äraandmine kommunistide kätte. Meie ei ole nendega veel rahugi teinud ja juba võtame kaitse alla. Nüüd ei tohi seda teha. Kui rahu riigis, olen mina esimene, kes nõuab, et poliitilise meelsuse pärast ei tohi inimesi vangistada. (Elav kiiduavaldus peale pahempoolsete.)

Mn. K. Parts (rhv.): Rutulsuse korras ei saa vastu võtta. See seaduse kavatsus anti maanõunikudele alles koosoleku algul kätte ja mõtted, mis ettekantavas eelnõus, on niisugused, mille üle enne vaja on selgusele jõuda.

Mn. O. Strandmann (tööerak.): Meil on Vene nuhtlusseadus maksev, mis jaoks siis seda eelnõu veel vastu võtta. Tõmbame sealt need kaks paragrahvi maha, mis riigi äraandmise ja kukutamise katse kohta käivad, ning asi on korras.

Mn. K. Baars (tööerak.): Selle eelnõu mõtte järele peab kohtuliku karistuse alla panema, kes poliitilise meelsuse pärast kedagi on karistanud.

Aruandja K. Grau (s.d.) vaidleb teistele eelkõnelejatele ägedalt vastu.

Võetakse hääletamisele. Ettepaneku poolt seaduse eelnõu üksikasjaliselt harutama hakata — 4 häält poolt.

Mn. K. Grau ettepanek, eelnõu komisjoni anda, saab 11 häält poolt, 19 häält vastu.

Mn. J. Temanti ettepanek, eelnõu tagasi lükata, saab 18 häält poolt ja 9 häält vastu.

9. Arupärimine Aj. Val. välispoliitilise ja sõjalise tegevuse üle.

Mn. J. Seljamaa (tööerak.) pöörab Tööerakonna nimel Ajutise Valitsuse poole ja palub lähemaid seletusi anda meie välispoliitilise seisukorra ja sõjasihide kohta. Meie teame liitriikide ettepanekust esitajaid Vene asjus Kisil-Ada-

lari saartele saata, teame ka üksikute erakonnaste arvamisi selle kohta. Tunne Soome abi, on mõtteid avaldatud sõprussidemetele tugevamat alust panna. Vaenlane on varsti kodumaa piiridest välja pektud. Demokratlist sõjaväge huvitab küsimus, kas peame Venemaale edasi tormama enamlust hävitama või jäädakse piirile kaitseks. Vahekord naabri — Läti — riigiga on selgumata. Oleme üksikuid teateid ajalehtedest ametlikkudena esitatult lugenud, oleme üksikuid arvamisi kuulnud. Kui rahva esitus tahaksime kord ka Valitsuselt eneselt kindlamaid teateid saada. On küsimusi, mida lõpukujul avalikult ettekanda varane on, on veel pooleli küsimusi, mis avaldatuna meie vaenlasele kasuks saada võiks, siis toetame sel puhul kinnise koosoleku väljakuulutamist.

Mn. A. Birk: Rahvaerakond toetab arupärimist.

Mn. K. Ast (s.d.): Küsimus huvitav ja põhjendatud. Meie fraktsion on aga kinnise koosoleku vastu.

Välisministri kohustetäitja O. Strandmann: Arupärimine on Valitsusele ootamata tulnud ja sellepärast palun sellega leppida, mida nüüdsama ette kannan, ja see kannatab avalikkust välja. Teated välispoliitika kohta põhjenevad peaaesjalikult telegrammide peal. Ajutine Valitsus saatis väljamaale välissaatkonna suurte volitustega. Tema käes on terve väline tegevus, sest et ühendus väljamaaga seni õige raske ja korraldamata on olnud ja seega rutuline ühendus, mis väga tähtis, võimata on. Meie välissaatkond jõudis 30. detsembril Londoni ja teda võeti 1. jaanuaril välisasjade ministri asetäitja lord Cecili jutule. Milles kõik läbirääkimised seisid, sellekohta puuduvad täielikud teated. Tagajärjeks on see olnud, et Inglise Valitsuse juurde asutati komisjon, kes Eesti asju läbi harutab ja selgitab. Üks sai aga kindlaks, et meie sõjavarustusi lubati. Praegu on välissaatkond Pariisis. Kuidas asjad kujunevad, selle kohta oleks varajane midagi kindlat ütelda, sest läbirääkimised suurriikide vahel kestavad edasi. Välissaatkond püüab väljamaa meeolu informeerida. Täna tuli Ajutisele Valitsusele telegramm, millest näha on, et meie kui suveraan riigi peale vaadatakse. Meie kaubavahetuse asjus seatakse priisikohtud sisse. Inglise maal ei olda meie iseseisvuse mõttele mitte vastu. Meile antakse sealt leiba ja sõjariistu. Otsekohest kutset Kisil-Adalari saartele esituse saatmiseks ei ole meie välissaatkonnale ega ka Ajutisele Valitsusele mitte tulnud. Välisminister J. Poska arvab, et seda mitte ei tehta ja paneb meie ette, siin sellepärast mingit ülearust sammu astuda. Esitaja A. Piipu telegramm jätab aga esituse saatmise küsimuse lahtiseks. Londoniga on lähema

lähikäimise lootust antud. Sinna nõutigi juba meie postmarkide vormisid näha. Välissaatkond teeb kõik, et Eesti iseseisvust kaitsta. Ei maksa sellepärast veel närviliseks minna, kui asja kohe päevakorrale ei võeta. Rahukongressil on õige keerulisi küsimusi suurriikide vahel lahendada, sellepärast ei või ka loota, et väikse Eesti asjad esimeses järgus harutusele tulevad. Peame kannatlikult ootama. — Soome vahekorras on ainult poliitiliste esitajate arvamisi kuulda olnud, kuid kindlat kaju ei ole union veel omandanud. Ligema vahekorra harutamine ei ole veel avalikult soovitatav.

Sõjaminister K. Päts: Meie algasime kohe algul kaitsesõda, sest et vaenlane väljaspoolt sisse tungis. Varsti on vaenlane riigi piiridest välja tõrjutud ja siis tuleb muidugi küsimus ära otsustada, kuidas sõda likvideerida. Meil on sõda õige kulukas ja koormav, seda on raske väikesel Eestil pidada, sest igapäev läheb sõjapidamine üks miljon marka maksma. Kui meie oma piiril seda ootama hakkame, kunas vaenlane alla annab ehk lepitust paluma tuleb, ehk tema jõud üleüldse rauged, siis võime kaua oodata. Et seda ärahoida, selleks peame tingimata abiks võtma, et meie oma piiridel nii suurt sõjaväge ei pruugiks hoida ja suuri kulusid kanda. Läti piiride ja sealse vahekorra kujunemise kohta võim seletust anda ainult kinnisel koosolekul.

Koosolek tunnistatakse ühel häälel kinniseks.

K. Parts (*allkiri*)

Jul. Seljamaa (*allkiri*).

H. Raudsepp (*allkiri*).

A. Veiler (*allkiri*).

H. Pöhl (*allkiri*).

LISAD.

LISA nr. 1.

Ministrite vastutusele võtmise seadus.

§ 1. Õigus ministrid nende ametikohuste täitmisel kordasaadetud kuritegude eest kohtulikule vastutusele võtta on ainult Maanõukogul (Maapäeval). Sellekohane otsus tehakse koosolijate Maanõukogu (Maapäeva) liikmete $\frac{2}{3}$ häälteenamusega.

§ 2. § 1-ses tähendatud kuriteod alluvad Kõrgemale Riigikohtule, seni kui viimast ei ole — ringkonnakohtule, mille istumisest osa võtavad: juhatajana ringkonnakohtu esimees, kaasistujatena ringkonnakohtu esimehe abi, kui ka üks ringkonnakohtu liige, selle kohtu valimise järele, Maanõukogu (Maapäeva) esimees ja Tallinna sõjaväe ringkonnakohtu esimees.

LISA nr. 2.

Eesti Ajutise Maanõukogu (Maapäeva) liikmete sõjaväe teenistusest vabastamise seadus.

Maanõukogu (Maapäeva) liikmed on sõjaväe mobilisatsioonist ja kaitseliidu teenistusest vabad.

LISA nr. 3.

Ajutine seadus Eesti Riigikontrolli kohta.

1) Riigikontrolli ülesandeks on kõigi asutuste, ametkohtade, ettevõtete ja majapidamiste järele valvamine nende käes olevate riigi varadega ümberkäimise, nende eelarvete täitmise ja nende majapidamise seaduspärasuse ja otstarbekohasuse suhtes.

2) Kõigi riigi asutuste, ametkohtade, ettevõtete ja majapidamiste rahalised ja ainelised aruanded käivad Riigikontrolli järelevaatamise alla. Riigikontrollil on õigus neilt tähtajalisi aruandeid ja seletusi nõuda ja nende asjaajamist ja majapidamist igal ajal revideerida.

3) Riigikontrolli võimkonda kuulub igasugune eelkontroll.

4) Kui Ajutine Valitsus Riigikontrolli protestiga eelkontrolli teostusel nõus ei ole, võib Ajutine Valitsus oma otsuse täide saata, tingimisega sellest Maanõukogule (Maapäevale) aru anda.

5) Ühtegi krediidi avamise käsku ei täida Riigikassa ilma kontrolli õigekstunnetusega. Kui Ajutine Valitsus Riigikontrolli poolt keelatud krediiti tarvilikuks peab, annab Riigikontroll oma nõusoleku, tingimisega sellest Maanõukogule (Maapäevale) teatada.

6) Riigikontrolli ülesannete teostus seisab Riigikontrollööri ja kuueliikmelise Kontrollnõukogu käes. Kontrollnõukogu esimeheks on Riigikontrollöör või tema äraolekul tema asetäitja.

7) Riigikontrollööri valib Maanõukogu (Maapäev).

8) Viis Kontrollnõukogu liiget, osakonna juhatajat, kinnitab ametisse Riigikontrollööri ettepanekul Maanõukogu (Maapäeva) Vanemate Nõukogu. Ühe liikme määrab Kõrgem Riigikohus.

T ä h e n d u s: Sõjaväe-kontrolli jaoks määratakse Riigikontrollööri poolt Maanõukogu (Maapäeva) Vanemate Nõukogu ja Vägede Ülemjuhataja nõusolekul sõjaväe peakontrollöör.

9) Riigikontrollööri võib ametist tagandada ainult Maanõukogu (Maapäev) $\frac{2}{3}$ koosolekul viibivate liikmete häältega. Kontrollnõukogu liikmeid võib ametist tagandada ainult Maanõukogu (Maapäev), või selle Vanemate Nõukogu.

10) Riigikontrolloöril on õigus kõigist Ajutise Valitsuse koosolekuteist sõnaõigusega osa võtta.

11) Jooksva asjaajamise ja faktilise kontrolli juhatamine on Riigikontrolloöri käes.

12) Kontrollnõukogu alla kuulub:

a) kõigi riigi asutuste, ametkondade, ettevõtete ja majapidamiste rahaliste ja aineliste aruannete kinnitamine;

b) kohalikkude kontrollasutuste sisseadmine ja nende otsuste läbivaatamine ja kinnitamine;

c) aruannetega viivitavate ametnikkude trahvimine kuni 3000 margani;

d) ametnikkude ametist tagandamise nõudmine suuremate korratuste puhul;

e) ettepanekute tegemine ametnikkude kohtu kätte andmiseks revideerimisel ja aruannete läbivaatamisel ilmsiks tulnud pettuste, võltsimiste, altkäemaksude ja muude kuritarvituste eest;

f) juurde- ja tagasimaksude määramine ametnikkudelt ja nende vabastamine nimetatud maksudest.

Tähendus 1. Kontrollnõukogu võib ametnikkude varandust nimetatud maksude sissenõudmiseks aresti alla panna ja võõrandada lasta.

Tähendus 2. Juurde- ja tagasimaksude sissenõudmine sünnib Rahaministeeriumi kaudu.

13) Ametnikkudel, keda on mõistetud juurde- ja tagasimaksude maksmisele, on õigus kolmekümne päeva jooksul Kontrollnõukogu otsuse vastu edasi kaevata Kõrgemasse Riigikohtusse, kes Kontrollnõukogu otsuse täidesaatmise kuni asja lõpliku otsustamiseni võib seisma panna.

14) Kontrollnõukogu koosolekud on otsusevõimulised, kui neist vähemalt kolm liiget ühes Riigikontrolloöri või tema äraolekul tema asemikuga osa võtab. Kontrollnõukogu otsused tehtakse liht hääletenamusega.

15) Riigikontrolloöri ametnikud määrab ametisse Riigikontrolloör; tagandab neid ametist Kontrollnõukogu.

16) Riigikontrolloöril, Kontrollnõukogu liikmetel ja teistel Riigikontrolloöri teenistuses olevatel ametnikkudel ei tohi mingisugust teist palgalist kohta või teenistust olla riigi või Riigikontrolloöri alla kuuluvates omavalitsuse-, seltskondlikkudes ega era-asutustes.

17) Riigikontrolloöri kulude katmine sünnib Riigikontrolloöri poolt Ajutisele Valitsusele ettepanud eelarvete järele. Lahkuminekute puhul krediitide nõudmisel Riigikontrolloöri ja Ajutise Valitsuse vahel läheb küsimus Maanõukogu (Maapäeva) või selle Vanemate Nõukogu otsustamisele.

18) Ajutisel Valitsusel on õigus avaldada Riigikontrolloöri tegevusse puutuvaid määrusi ainult Kontrollnõukogu nõusolekul.